

Cilt: 4 Sayı: 7 Ocak 2016 / Volume: 4 Issue: 7 January 2016

TARİHÇİ ARNOLD TOYNBEE'NİN 1948 TÜRKİYE SEYAHATI VE YENİ TÜRKİYE HAKKINDAKİ İZLENİMLERİ

Historian Arnold Toynbee's 1948 Journey to Turkey and Some Impressions About New Turkey

İrşad Sami YUCA*

ÖZ

20. yüzyılın yetiştirdiği önemli filozof ve tarihçilerinden biri olan Arnold J. Toynbee tarih ve uygarlıkla ilgili öne sürdüğü fikirler ve kaleme aldığı eserler, yaşadığı zaman aralığına damgasını vurmuştur. Onu, önemli kılan bir diğer husus ise Türkiye, Yunanistan ve Ortadoğu ile ilgili konulara yakın ilgi göstermiş olmasıdır. Bu başlıklarda değerli tespit ve gözlemler yapmıştır. Döneminin önemli bir tarih filozofu olan Toynbee, Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi davetlisi olarak 1948 yılında Türkiye gelmiştir. Dört hafta süren seyahati süresince başta İstanbul ve Ankara olmak üzere Anadolu'nun çeşitli şehir ve köylerini gezmiştir. Bu süre zarfında Osmanlı'dan Cumhuriyete geçiş sürecinde yaşanan kültürel ve siyasal değişimleri izlemeye ve anlamaya çalışmıştır. İngiltere'ye dönüşünde seyahati hakkında kısa bir risale kaleme almıştır. Bu çalışmada Toynbee'nin "Bugünkü Türkiye Cumhuriyeti" başlığı ile kaleme aldığı risalesindeki Türk modernleşmesi ile ilgili gözlem ve tespitlerine değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Arnold J. Toynbee, Türkiye, Cumhuriyet, Modernleşme, Seyahat

ABSTRACT

Arnold J. Toynbee is one of the most important philosophers and historian of the 20th, he puts forward ideas about history and civilization also penned some books thus he marked his contemporary time. Another thing that makes him important is that Turkey, Greece and pay close attention to issues related to the Middle East. He has done valuable work in this title and observations. Toynbee was an important philosopher of the history of the period, as the official guest of the Republic of Turkey came to Turkey in 1948. During the four weeks of his travel, mainly including Istanbul and Ankara also he has toured several cities and villages of Anatolia. During his travel time has tried to follow and understand of Cultural and political changes experienced in the transition from the Ottoman Empire to Republic. On his return to England he wrote a short treatise about the trip. In this

* Yrd. Doç. Dr. Muş Alparslan Üniversitesi Fen Edeb. Fak. Tarih Bölümü,
rsad49@gmail.com

Tarihçi Arnold Toynbee'nin 1948 Türkiye Seyahati ve Yeni Türkiye Hakkındaki İzlenimleri/ İrşad Sami YUCA

study will be discussed the written treatise by Toynbee's in the title of the "Today the Republic of Turkey", his observations and findings about Turkish modernization.

Keywords: Arnold J. Toynbee, Turkey, Republic, Modernity, Journey

Giriş

Arnold Joseph Toynbee, İngiliz orta sınıfından ve iyi bir eğitime sahip bir ailenin çocuğu olarak 14 Nisan 1889 tarihinde Londra'da doğmuştur. Ailesinin büyük babası iyi eğitilmiş bir doktordur.¹ Amcası Arnold Toynbee dönemin önemli bir tarihçisiydi ancak onu genç yaşta kaybedince ailesi isminin yaşatılması amacıyla dünyaya gelen ailenin yeni üyesine verecektir. Toynbee'nin babası yüksek eğitimli bir sosyal hizmet görevlisi, annesi ise dönemin ilk yüksek eğitim sertifikasını bir Britanya üniversitesinden almaya hak kazanmış bir kadındı. İlk basamak eğitimini İngiltere'nin köklü okullarından olan Winchester ve Oxford'da 1911'de Yunan ve Latin tarihi üzerine tamamlayan Toynbee'nin bu okullarda bulunduğu müddetçe düşüncesini yoğun bir şekilde tarih ve tarih felsefesi meşgul etmiştir. Oxford'un değerli hocalarından olan James Bryce ve Sir Lewis Namier'dan İngiltere tarihinden Victoria ve Edward dönemleri hakkında yeni araştırma yöntemlerine bağlı olarak tarihi malzemeyi tahlil ve sonuçlar çıkarmayı öğrenmiştir. 1911-1912 yılları arasında alan çalışması için Yunanistan'a seyahat etmiştir. Merkezi Atina'da kurulu olan British Archaeological School'da araştırmalara dâhil olmuştur. 1912'den itibaren Balliol College'da öğretim görevlisi olarak "Eski Çağ" tarihi alanında ders vermeye başlamıştır. 1913 yılında ilk yazısı "Sparta" tarihi üzerine olup alanında ciddi bir ses getirmeyi başarmıştır.²

I. Dünya Savaşı'nda Political Intelligence Department of the Foreign Office'te propaganda yapma görevini almıştır. Savaşın sürdüğü dönemde Milliyetçilik ve Savaş (1915) ve Yeni Avrupa (1915) kitaplarını alıştırma azmiyle (alıştırma azmi) kaleme almıştır. Yayınlanan bu eserleri dönemin İngiliz siyasetinde yetkili kişilerin dikkatini çeker ve kendisini 1919'da Britanya delegasyonuna dâhil etmiş, daha da sonra Paris Barış Konferansı'na da üye statüsüyle katılmıştır. Bu süre zarfında Ortadoğu uzmanı olarak Britanya Krallığının siyasî ve kültürel çıkarlarını korumakla görevlendirilmiştir.³

1919 yılında, henüz 30 yaşında iken Bizans ve Modern Yunanistan Tarihi alanında yaptığı çalışmalarla Londra Üniversitesi tarafından profesörlük unvanına layık görülmüştür. Yunanistan ile Türkiye arasında Milli Mücadele yıllarında vuku bulan savaşları The Manchester Guardian gazetesi muhabiri göreviyle 1921'de Anadolu'ya gelerek takip etmeye ve yazılar kaleme almaya başlamıştır. Milli Mücadelenin sonuna doğru The Western Question in Greece and Turkey: A Study in

¹ Arnold J. Toynbee, *Hatıralar: Tecrübelerim*, (Çev.) Şaban Bıyıklı, Klasik Yayınları, İstanbul, 2005, s.3-5.; William H. McNeill, *Arnold J. Toynbee: A life*, Oxford University Press, New York, 1989, s. 3-4.

² Arnold J. Toynbee, *Hatıralar: Tecrübelerim...*, s. 157-158.

³ William H. McNeill, *Arnold J. Toynbee: A life...*, s. 25.; Arnold J. Toynbee, *Hatıralar: Tecrübelerim...*, s. 213-231.

Tarihçi Arnold Toynbee'nin 1948 Türkiye Seyahati ve Yeni Türkiye Hakkındaki İzlenimleri/ İrşad Sami YUCA

the Contact of Civilisations (Türkiye’de ve Yunanistan’da Batı Meselesi. Medeniyetlerin Temas Noktasında Bir Çalışma) adlı kitabını hazırlayarak 1922’de yayınlamıştır.⁴ Bu tarihten itibaren Yunanistan, Türkiye ve Ortadoğu üzerine tarihi çalışmalara ağırlık vermiştir.

1925 yılından başlayarak 1955’e kadar Toynbee Londra Üniversitesi’nde direktör profesör olarak Studies for the Royal Institute of International Affairs and as Research merkezinde tarih alanında kıymetli çalışmalar yapmıştır. 1934-1961 yılları arasında karşılaştırmalı tarihe örnek ve değerli çalışması olan **A Study of History** adlı yapıtının ciltlerini aralıklarla yayınlamıştır. Eserin on iki cilt hali 1972 yılında Türkçeye “Tarih Bilinci” olarak çevrisi yapılarak yayınlamıştır.⁵

Üretken bir kaleme sahip olan Toynbee’nin diğer başlıca eserleri şunlardır: Turkey (Kenneth P. Kirkwood ile Londra, Benn 1926)⁶; Survey of International Affairs, Royal Institute of International Affairs, (Yıllık, 1925-1946). Civilization on Trial, London, 1948⁷; Greek Historical Thought from Homer to the Age of Heraclius, London-Toronto, 1950); An Historian’s Approach to the Religion, London, 1956⁸; Christianity Among the Religions of the World, New York, 1957⁹; Hellenism: the History of a Civilization, New York, 1959.; Change and Habit. The Challenge of Our Time, London, 1966.; Acquaintances, London, 1967¹⁰; Some Problems of Greek History, London-New York-Oxford, 1969.; Experiences, Oxford, 1969.

Toynbee, insanlık tarihine iki farklı gözle bakan bir aydındır. Aldığı klasik eğitim ve hazırlanması yıllar süren A Study of History adlı eseri, geçmişe olan derin ilgisinin göstergesidir. Royal Institute of International Affairs’de çalıştığı yıllarda uluslararası ilişkiler hakkında yazdığı raporlar ise yaşadığı zamanla kurduğu sıkı bağı ortaya koymuştur. Toynbee, geçmiş ve bugünle olan ilişkisini şöyle ifade eder: “Bir ayağım her zaman bugünde, bir ayağım geçmişte olmuştur.” Onun bir ayağını yaşadığı zamanda bulundurmaya özen göstermesi, Batı medeniyetinin karşı karşıya

⁴ Kadri Mustafa Orağlı, *Türkiye’de ve Yunanistan’da Batı Meselesi. Medeniyetlerin Temas Noktasında Bir Çalışma*, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2007.

⁵ Türkçeye çevrilmiş, “History and Prof. Toynbee: A Critique of Western Interpretation”, Turkish Year Book, Vol: IX, 1968, ss. 40-63.

⁶ Eserin Türkçeye çevrilmesi farklı tarihlerde ayrı isimlerle yapılmıştır. *Türkiye: Bir Devletin Yeniden Doğuşu*, (Çev.) Kasım Yargıcı, Örgün Yayınevi, İstanbul 1971.; Kasım Yargıcı–M. Ali Yalman, *Türkiye ve Avrupa*, İstanbul, 2002.; Hülya Karaca, *Türkiye: İmparatorluktan Cumhuriyete Geçiş Serüveni*, Birey Yayınevi, İstanbul, 2003.

⁷ Eserin Türkçeye çevrilmesi iki farklı yazar tarafından bir birinden ayrı başlıklarda yapılmıştır. Ufuk Uyan, *Medeniyet Yargılanıyor*, İstanbul 1980; Kasım Yargıcı–M. Ali Yalman, *Uygurluk Yargılanıyor*, İstanbul 2004);

⁸ Fransızcadan Türkçeye çeviri. İbrahim Canan, *Tarihçi Açısından Din*, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 1978.

⁹ Mehmet Aydın, (Çev.) *Hıristiyanlık ve Dünya Dinleri*, Din Bilimleri Yayınları, Konya, 2000.

¹⁰ Toynbee, Arnold J., *Hatıralar: Tecrübelerim*, (Çev.) Şaban Bıyıklı, Klasik Yayınları, İstanbul, 2005.

Tarihçi Arnold Toynbee'nin 1948 Türkiye Seyahati ve Yeni Türkiye Hakkındaki İzlenimleri/ İrşad Sami YUCA

bulduğu tehlikeler konusundaki hassasiyetini gösterir. Toynbee'ye göre intihara eğilimli Batı medeniyetini tehdit eden başlıca unsurlar nükleer savaş, teknoloji, uzay keşifleri, aşırı tüketim, hırs, aşırı nüfus artışı, çevre kirliliği, kargaşa, ahlâkî çöküntü ve benmerkezciliktir (egosantrizm).¹¹

20. Yüzyılın önemli tarihçilerinden olan Toynbee'nin tarihi tanımlaması ve yorumlaması şöyledir; “Zaman ve mekân içinde hareket eden insanî olayların incelenmesi olduğudur. Fakat tarihçi bu insanî olaylara yaklaşırken amacı, insanî eylemleri zaman içinde yer alan olaylar gibi görmek değildir. Olayların bütünlüğünü korurken olayların kavramsal bütünlüğüne erişme çabasıdır.”¹² Bir diğer eserinde ise şunları dile getirmektedir; “Birbirine paralel, çağdaş bir yorumlar demeti”¹³ olarak belirlemektedir.

Ona göre; “Sanmıyorum ki tarih, kelimenin nesnel anlamında olayların ard arda sıralanışı olsun. Bunun gibi tarih yazmak da olayları anlatmak değildir. Bütün gözlemciler gibi tarihçiler de gerçeği anlaşılabilir hale getirmek zorundadırlar.”¹⁴ diyerek tarihçinin tarihi anlaşılır hale getirmede ahlaki bir sorumluluğunun olduğunu belirtir. Tarih hakkında son bir değerlendirmesi ise şöyledir; “Tarih dediğimiz zaman bütün insan ırkının geçirdiği kolektif bir tecrübe anlarız.”¹⁵ ifadesiyle tarihin insanlığın ortak malı olduğuna işaret etmektedir.

Arnold J. Toynbee'nin Türkiye Seyahati

Saha çalışmalarından elde edilecek verilerin tarih bilincini kuvvetlendirdiğine inanan Toynbee'nin Anadolu'ya yaptığı ilk ziyaret, yukarıda değindiğimiz gibi, Milli Mücadele yıllarına rast gelmektedir. Kendisi, Türklerle Yunanlılar arasında vuku bulan çatışmaları The Manchester Guardian gazetesi adına takip etmek için bu seyahate çıkmıştır. Seyahati 15 Ocak 1921 tarihinde Atina'ya varmasıyla başlamıştır. Yunanistan'da dokuz ay boyunca bir dizi araştırmalar ve görüşmeler yaptıktan sonra İngiltere adına 15 Eylül 1921 tarihinde İstanbul'a gelmiştir. Bu süreçte ilk eşi olan Rosalinda Murray de kendisine eşlik etmiştir. Toynbee, Yunanlıların işgal ettiği ve Türklere karşı giriştikleri kanlı eylemleri Alaşehir, Uşak, Kula, Salihli, Tire, Torbalı, Manisa, Soma, Kınık, Dikili ve Bergama dolaylarını gezerek müşahede eder. 15 Eylül'de İstanbul'a geçer ve buradan başlayarak Yunan işgaline uğramamış olan Bursa, Gemlik, Yenişehir, Yalova, Karamürsel, Ereğli, Bahçecik ve Değirmendere dolaylarını gezerek Türk ve Rumların ilişkilerini gözlemlemiştir.¹⁶ İngiltere'ye dönüşünde bu seyahat süresince

¹¹ Enes Kabakçı, “Arnold J. Toynbee”, DİA, Cilt: 4, ss. 273-274.

¹² Arnold J. Toynbee, *Tarih Bilinci*, Cilt: II, (Çev.) Murat Belge, Bates Yayınları, İstanbul, 1978, s. 511-512.

¹³ Arnold J. Toynbee, *Uygurliklar Yargulaniyor*, (Çev.) Kasım Yargıcı-Ali Yaman, Örgü yayınları, İstanbul, 2004, s. 13-14.

¹⁴ Arnold J. Toynbee, *Tarih Bilinci...*, s. 503.

¹⁵ Arnold J. Toynbee, *Tarih Üzerine İki Konferans*, (Çev.) Özcan Başkan, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1962, s. 31.

¹⁶ Arnold J. Toynbee, *The Western Question in Greece and Turkey: A Study in The Contact Of Civilizations*, London, 1922, s. S. 5-7.

Tarihçi Arnold Toynbee'nin 1948 Türkiye Seyahati ve Yeni Türkiye Hakkındaki İzlenimleri/ İrşad Sami YUCA

gördüklerini *The Western Question in Greece and Turkey: A Study in the Contact of Civilisations* adıyla 1922'de yayınlamıştır.

Toynbee, 1929 yılında Türkiye'ye kısa bir ziyaret daha gerçekleştirebilir. Yeni kurulan ve inkılaplar gerçekleştiren mevcut rejimi yakından anlamaya çalışmıştır. Cumhuriyetin yeni aydın ve bürokratik kişileriyle dostluklar kurmuştur. Devlet mekanizmasında ve toplumsal hayatın rutin bünyesinde yapılan inkılaplar ile yeni rejimin kültürel ve siyasî hedeflerini izlemiştir.¹⁷ 1929 yılında Türkiye ile ilgili izlenimlerini 1928 yılında yapılan harf inkılabına atıf yaparak bu konudaki düşüncelerini şöyle özetlemektedir:

“Günümüzde Hitler, kendi düşüncesine karşı olan bütün ilmi hazineleri kökten yok edip kaldırmanın yolunu tutmuştur. Ne var ki, matbaanın icadı bu faaliyetleri bir nevi imkânsız hâle getirmiştir. Hitler'in çağdaşı olan Mustafa Kemal ise, hedefini gerçekleştirmek için en başarılı ve en akıllı yolu seçmiştir. Türkiye'nin başkanı, vatandaşlarının eskiden miras aldıkları kültür ve medeniyetin havasından kafalarını kurtarıp çok kuvvetli bir şekilde batı medeniyetinin potası içinde şekil almalarını istemiştir. Böylece alfabenin değişimi, kütüphanelerin yakılması yerine geçmiştir. Bundan sonra Türk Kütüphanelerini yakmaya lüzum kalmamıştır. Çünkü harf inkılâbıyla bu hazineler örümceklerin yuva yaptığı raflarda kapanıp kalmaktan başka bir şeye yaramayacaktır. Ancak çok yaşlı hocalar ve ihtiyarlar, onları okumak lüzumunu hissedecektir.”¹⁸

İngiliz tarihçi ve düşünürü Toynbee'nin üçüncü Türkiye ziyareti II. Dünya Savaşının bitiminde ve Milli Şef döneminde gerçekleşir. Türk hükümetinin daveti üzerine geldiği 28 Ekim 1948 tarihi, ülke genelinde Cumhuriyetin 25. yıldönümünün kutlanmaya hazırlanıldığı bir zamandır.¹⁹ Toynbee'nin gezisi dört haftalık bir gezi programından oluşmakta olup dönemin basının tarafından da yakından ilgi görmüştür. 1929 yılında gerçekleşen ikinci gezisinden bu yana “*Türkiye ile tekrar ünsiyet peyda etmekte güçlük çekmediğini (...)*” dile getirmiştir.²⁰ 31 Ekim'e kadar İstanbul'da kalarak müzeleri, anıtları, kütüphaneleri ve diğer tarihi mekânları gezmiştir. Kendisine İstanbul Üniversitesi öğretim üyesi Osman Okyar eşlik etmiştir. 1 Kasım pazartesi günü Ankara'ya geçmiştir. TBMM'nin açılışına katmış ve burada milletvekilleriyle samimi sohbetlerde bulunmuştur. Kasım ayının 3'ü ve 5'inde Ankara Üniversitesi'nin tertibiyle “*Geçmiş Zamanlar Tarihinin Işığı Altında Bugünkü Devir*” başlığıyla DTCF'de konferans salonunda iki sunum yapmıştır.²¹ Bu konferansı 18 Ekim'de İstanbul Üniversitesi'nde bir kez daha gerçekleştirmiştir.²²

¹⁷ BCA., 030.0.001.101.629.1.

¹⁸ Bilal N. Şimşir, *Türk Yazı Devrimi*, TTK Yayınları, Ankara, 1992, s. 258.; Zafer Dergisi, Ekim 1996, Sayı 138.

¹⁹ Akşam, 29 Ekim 1948.

²⁰ BCA., 030.0.001.101.629.1., s. 1.

²¹ Akşam, 30 Ekim 1948.; Ulus, 2 Kasım 1948.

²² Akşam, 16 Kasım 1948.

Tarihçi Arnold Toynbee'nin 1948 Türkiye Seyahati ve Yeni Türkiye Hakkındaki İzlenimleri/ İrşad Sami YUCA

Anadolu'da gezilerine 21-23 Kasım arasında İstanbul'dan Bursa'ya geçerek devam etmiştir. Bursa'nın tarihi kent kimliğini oluşturan yerlere ve müzelere ziyaretler yapmıştır.²³ Toynbee, Türk inkılabının ulaşmak için kendisine hedef olarak belirlediği garplılışmanın/batılılaşmanın Anadolu'daki yansımalarını görmek amacıyla Orta Anadolu'nun Konya, Tokat, Çorum, Turhal, Adana, Seyhan ve Merzifon şehirlerine de ziyaretler gerçekleştirmiştir. Seyahati boyunca cumhuriyet döneminde uygulanan politikaların ortaya çıkardığı değişimleri görmeye çalışır. Ayrıca yeni Türkiye'de ortaya çıkan köy ve kent yaşamları arasındaki farklılıkları anlamaya çalışmıştır.²⁴ Toynbee, dört haftalık Türkiye ziyaretini tamamlayıp, 24 Kasım 1948 tarihinde İstanbul havalimanından tarifeli bir İngiliz uçağıyla ayrılmıştır. Gezi boyunca ona refakat eden Osman Okyar, Toynbee'nin ayrılışı hakkında şunları ifade etmiştir:

“Toynbee, Türkiye'den en iyi intibalarla ayrıldı. Hazırlamakta olduğu “İnsanlık Tarihi” eserinde Anadolu tetkiklerine büyük yer ayıracağını söylemiştir.”²⁵

Toynbee'nin Yeni Türkiye Hakkında Bazı Notları

28 Ekim-24 Kasım 1948 tarihleri arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi davetlisi olarak Türkiye'ye gelen Toynbee, dönemin basınında tarih ve sosyoloji bilgini ve de Türk dostu olarak takdim edilmiştir. Toynbee, dört hafta süren gezisi boyunca birçok görüşme ve tetkik yapma fırsatını bulmuştur. Ayrıca kendisi çeşitli konularda konferanslar verme imkânını da sahip olmuştur. Toynbee, İngiltere'ye dönüşünden bir müddet sonra “*Bugünkü Türkiye Cumhuriyeti*” adıyla küçük bir risale kaleme almıştır. Bu risale dönemin Başbakanlık Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü tarafından İngilizceden Türkçeye tercümesini yaptırılarak 23 Ocak 1949 tarihinde başbakanlığa sunulmuştur.²⁶

Toynbee, Ekim-Kasım 1948 aylarını kapsayan Türkiye ziyaretini İstanbul ve Ankara ile sınırlı bırakmayıp Anadolu'nun çeşitli kent ve köylerini de ziyaret etmiştir. Murat ettiği şey ise Anadolu'da yaşanan değişime yakından nüfuz etmektir. Seyahatini şu cümlelerle kısaca özetlemektedir:

“Bu ziyaretimiz esnasında bize gösterilen büyük misafirperverlikten başka, istediğimiz yere gitmek ve istediğimiz kimselerle görüşmek imkânlarına da maliktik. Eski başkent İstanbul ve yeni başkent Ankara'yı ziyaretten maada köy ve kasabalarda iki hafta geçirdik. Bunlara ekseriya kara yolu ile gittik. Buralarda görüştüğümüz insanlar arasında her iki siyasi parti mümessilleri ve muhtelif içtimai ve iktisadi mesleklere mensup kimseler vardı.”²⁷

²³ Ulus, 21 Kasım 1948.

²⁴ Akşam, 20 Kasım 1948.; Cumhuriyet, 13 Kasım 1948.

²⁵ Cumhuriyet, 25 Kasım 1948.

²⁶ BCA., 030.0.001.101.629.1., s. 1.

²⁷ BCA., 030.0.001.101.629.1., s. 1.

Tarihçi Arnold Toynbee'nin 1948 Türkiye Seyahati ve Yeni Türkiye Hakkındaki İzlenimleri/ İrşad Sami YUCA

Görüldüğü üzere büyük kentlerin dışında küçük yerleşim birimlerini ziyaret etmekle buralarda faaliyet gösteren esnaf ve siyasî teşekküllerin nabzını da tutmaya çalışmıştır.

Tek Parti döneminde uygulanan politikaların yeni bir nesil ve yaşam şeklini oluşturmaya hedef aldığını düşünen Toynbee, bu süreçte yapılan inkılapların önderi Kemal Atatürk'ün büyük bir siyasî rol üstlendiğine vurgu yapmaktadır:

“Bir çeyrek asır içinde yeni rejim altında yeni bir nesil yetişmiş. 1923'te Türkiye kendisi için hayat memat meselesi olan 12 senelik devamlı bir harpten çıkmış bulunuyordu. Türk milleti hemen hemen hemen mucizevi denilebilecek kurtuluşunun uzun müddet devam eden edebilmesi için işlerini düzeltme zorunda olduğunu idrak etmişti. Bu itibarla Kemal Atatürk'ün önderliği altında ilk beş sene zarfında yani 1923'ten 1928'e kadar birtakım zecri islahat getirmiştir ki, zaman müsaade edip de isticale lüzum olmasaydı bunların başarılması nesiller ve hatta asırların işi olurdu.”²⁸

İfadelerinden anlaşılacağı üzere dönemin uygun koşullarında ve art arda gerçekleştirilen inkılapları uygun görmektedir.

Kemalist iktidar döneminde devreye sokulan ve toplumun batılılaşmasını öngören politikaların ana eksenini hakkında şunları dile getirmektedir:

“Cumhuriyetin ilk seneleri vücuda getirilen başlıca islahat devletin laikleşmesi, kadınların hürriyete kavuşmaları, Latin harflerinin kabulü ve modern teknoloji ve ticaret sisteminin kavranması olmuştur.”²⁹

Türk modernleşmesinin dört ana unsuruna vurgu yapan Toynbee, sözlerine devam ederek Türk inkılabının İngiliz modernleşmesiyle kısaca bir kıyaslamasını da yapmaktadır:

“Modernleşme işinde zamanla bağlı kalan ve bu mesaiyi 450 sene gibi uzun bir müddete dağıtan biz İngilizler için bu tekâmülün bir ömür süresine sığdırmanın ne demek olduğunu idrak etmek kolay değildir. Bu saydığım dört reformdan her birisi fikri ve aynı zamanda hisleri tahrik eden başlı başına birer inkılaptır ki Türkler bunların hepsini birden geçirmişlerdir.”³⁰

Toynbee, Türk modernleşmesinin diğer toplumların modernleşme hareketlerinden ayrılan belli başlı bazı yönlerini şöyle tasvir etmektedir:

“Kadının hürriyete kavuşması başlı başına bir inkılaptır. Sonra, harf inkılabını düşününüz. Bu, Türkiye'nin İslam kültürü ile geçmişteki bütün bağlarını kesiyor ve onu gayri kabili rücu şekilde Batının kültürüne bağlıyordu. Fakat bütün bu inkılaplar arasında en mühimi belki de modern

²⁸ BCA., 030.0.001.101.629.1., s. 1.

²⁹ BCA., 030.0.001.101.629.1., s. 2.

³⁰ BCA., 030.0.001.101.629.1., s. 2.

Tarihçi Arnold Toynbee'nin 1948 Türkiye Seyahati ve Yeni Türkiye Hakkındaki İzlenimleri/ İrşad Sami YUCA

teknolojinin anlaşması ve modern ticaret teşkilatının kabulü olmuştur. Eski Osmanlı İmparatorluğunda Türklerin meşgalesi idari işler, askerlik ve rençberlikti, fakat ticaret ve sanayi Türklerin elinde değildi. Bunlar kısmen Türkiye'de oturan ecnebilerin, kısmen de Türk ekalliyetlerinin elinde bulunuyordu. Bu ekalliyetlerin büyük bir kısmı 1922 senesinde Balkanlardaki eski Türk topraklarında oturan Türklerle mübadele edilmişlerdir. Türkler Cumhuriyete birdenbire memleketin iktisadîyatını ellerine almak zorunda kalmışlar ve yalnız iktisadîyatlarını yürütmekle iktifa etmeyerek, aynı zamanda ecdatlarının ihmal etmiş olduğu iktisadî hayatı kurmak işine de girişmişlerdir ki, bu sahada Türk Cumhuriyeti'nin o zaman önünde kat edilecek büyük bir mesafe vardı ve bugün olan da vardır.”³¹

Toynbee'nin bu tasvirinde öne çıkan üç unsur, Türk modernleşmesinde halkın üstlendiği iktisadî sorumluluk ve devletin Batıya entegrasyon bağlamında ortaya koyduğu iradedir. Diğer bir unsur ise kültürel ve zihniyet geleneği ile alakalıdır ve harf inkılabı ile gerçekleştirilen yeni kültür devrimidir. Bu devrimle eski ile olan bütün insanî bağlar kopartılmaya çalışıldığına vurgu yapmaktadır. Kadın hürriyetindeki gelişmeleri tam anlamıyla dönemin dünyasında bir can alıcı gelişme olarak görmüştür. Türk modernleşmesindeki en önemli gelişmeyi Toynbee, teknolojik gelişmelere duyulan istek ve yakınlığı özellikle tespit etmiştir. Muhtemel olarak yeni rejimin modernleşme adına Batıyla kurduğu ilişkilerin önemine binaen değinmiştir.

Türk inkılabında Atatürk'ün önemli bir değer olduğunu sıkça dile getiren Toynbee, Türk halkı nazarında onun taşıdığı değeri de şöyle anlatmaktadır:

“Türk milleti kendi gayretleriyle kendisini kurtarmak işine giriştiği zaman de müthiş bir iş karşısında bulunduğunu görüyorsunuz. Büyük önderleri Atatürk o zaman Türklerin muhtaç oldukları adamdı. Bütün bu değişiklikleri harekete koymak için onun fevkalbeşer iradesine ve fevkalbeşer enerji kuvvetine ihtiyaç vardı. Bazı diğer husularda siyasetini tenkit etmekle beraber, vatandaşlarının bu hususta Atatürk'ü daima şükranla yâd ettiklerine müşahede ettim. Son 20 sene zarfında Türk milleti Atatürk'ün önderliği altında vücuda getirmiş olduğu inkılapları hazım ve temsil etmiştir.”³²

Toynbee, kaleme aldığı bu risalenin ilerleyen kısımlarında ele aldığı konuları “Bugün Türklerin karşılaştıkları mühim meseleler başlığı altında” üç önemli meseleyi ele almaktadır. Ona göre bu üç önemli mesele şunlardır:

“(1) Mazi ile teması kaybetmeden Türk yaşayış tarzının nasıl modernleştirilebileceği; (2) Türkiye'nin kuvvet kaynağı olan köylerin İstanbul ve Ankara'daki süratli değişikliklere nasıl ayak uydurabilecekleri; (3) Osmanlı İmparatorluğu hükümetinin devrilmesinden beri Türkiye'de hüküm süren Tek Parti rejiminden, tamamıyla seçmenlerin sandık başında

³¹ BCA., 030.0.001.101.629.1., s. 3.

³² BCA., 030.0.001.101.629.1., s. 3-4.; Kemal Bağlı, “Prof. J. Toynbee Anlatıyor”, Ulus, 7 Kasım 1948.

Tarihçi Arnold Toynbee'nin 1948 Türkiye Seyahati ve Yeni Türkiye Hakkındaki İzlenimleri/ İrşad Sami YUCA

izhar edilen arzularına göre birbirini iktidar mevkiine takip edecek müteaddit partili tam bir demokrasi rejimine fazla bir sarsıntıya maruz kalmadan nasıl geçileceği meselesidir.”³³

Yeni cumhuriyetin mazi ile olan ilişkisini Anadolu’da değişen hayat unsurlarının üzerinden bir değerlendirmesine girişen Toynbee’ye göre her ikisi arasında ciddi bir tezat söz konusudur. Bu tezadın gündelik hayatın birçok örneğinde var olduğunu ve bunları bir arada bulmanın da mümkün olduğundan bahseder:

“Evvvela, yeni Türkiye ile eski Türkiye arasında bir ahenk tesisi meselesini ele alalım. Bugün Türkiye’de gezerken bariz tezatlarla karşılaşsınız. Anadolu’da eski dünya ile yeni dünya aynı çağ içinde yaşamaktadırlar. Her ikisi de canlıdır ve yekdiğeriyle en garip tarzda bir tezat teşkil etmektedir.”³⁴

Eski ve yeni hayatların kendine özgü unsurlarının bir arada yaşıyor olabildiğini yeni Türkiye’nin milli hayatının olmazlarından biri olarak gören Toynbee şunları ifade etmektedir: *“Bu zıddiyetler birbiriyle nasıl ahenkleşebilir? Yeni hayat eski hayatı tamamen ortadan kaldırırsa yahut eski hayat yeni hayatı boğar veya genişlemesine mani olursa netice Türkiye için milli bir felaket olur. Türkiye’nin muhtaç olduğu şey milli ihtiyaçlarına uygun şekilde eski ve yenin mezcinden vücuda getirilecek bir hayat şeklidir.”³⁵*

Cumhuriyet dönemi kent ve köy yaşamlarında meydana gelen değişimlerin ortaya çıkardığı farklara dikkatleri çekmek isteyen Toynbee, Anadolu’daki köy yaşantısının zorluklarına risalesinde hususi olarak değinmektedir. Türk köylüsünün şehir insanının aksine maddi menfaatler peşinde olmayışını kültürel kodlara bağlayarak bu davranışı takdir etmektedir. Ona göre toplum hayatındaki maddi değişimlerin kırsal yaşama da eklenmesi gerekmektedir:

“Bir de, Türkiye’nin taşra hayatının Ankara ve İstanbul’daki modernleşme hareketine ayak uydurma meselesi vardır. Pek tabii şehirlerde ne kadar süratle ilerlenebilirse, memleketin diğer kısımlarının bunları takip etmeleri o kar güçleşir. Türkiye’de seyahat ederken ilk nazarda köylerde hayatın hiç değişmemiş olduğu hissi altında kalırsınız. Bu bir rüyet hatasıdır ve Türk köylüsünün değişikliği giydiği elbise, içimde oturduğu ev gibi sathi şeylerle tezahür etmesi kaygısından verasete olabilecek akli selime sahip bulunmasından ileri gelmektedir. (...) Şehirler, modernleşmenin semerelerini gözle görülebilir şekilde meydana koyarlarken, köylü maddi menfaatlere ehemmiyet vermemektedir. Bu ise memleket için hayırlı bir haldir. Çünkü

³³ BCA., 030.0.001.101.629.1., s. 4.

³⁴ BCA., 030.0.001.101.629.1., s. 4.; Kemal Bağlı, “Prof. J. Toynbee Anlatıyor”, Ulus, 7 Kasım 1948.

³⁵ BCA., 030.0.001.101.629.1., s. 5.

Tarihçi Arnold Toynbee'nin 1948 Türkiye Seyahati ve Yeni Türkiye Hakkındaki İzlenimleri/ İrşad Sami YUCA

*Türkiye'nin nüfusunun büyük bir ekseriyeti halen köylerde yaşar ve rençberdir.*³⁶

Yeni Türkiye'nin önündeki en önemli meselenin eğitim olduğunu düşünen Toynbee, sorunun boyutları ve çözüm olarak kurulan Köy Enstitülerinin varlığını önemsemektedir. Ona göre, bu enstitüler bir nebze de olsa köy yaşantısının daha normal bir seyre gelmesinde özel bir misyon taşımaktadır. Konu hakkında şu bilgileri vermektedir:

*“Zahiri görünüşlerine rağmen köyler eskisi gibi fakir değildir. Fakat tatmin edilmesi gereken gayri maddi ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaç her şeyden evvel eğitim ihtiyacıdır. (...) Bu mesele, yani köylülerin öğretimi meselesi nasıl halledilmektedir? Fikrimce, hükümet bu hususta pek akıllıca bir yol takip etmektedir. Bu yol köylülere kendileri öğretmeni olmak imkânlarını vermek usulüdür. Hükümet takriben 20 tane mahalli köy enstitüsü açmıştır. Buralarda köy çocuklarına ilkokul öğretmeni olmak üzere basit bir tedrisat yapılmaktadır. Ve aynı zamanda bunlar köy hayatına yabancı bırakılmamaktadırlar. Bu gençler mezun oldukları zaman öğretmenlik vazifesini görmek üzere kendi köyelerine gönderilmektedirler. Bu enstitüler hakkında kendileriyle görüştüğüm bazı Türkler bunların neticelerini sathi diye tenkit ettiler. Olabilir, fakat umumi eşkâr bunların büyük ve zaruri bir ihtiyacı karşılamış bulunan bir teşebbüs olduğu kanaatindedir.”*³⁷

Toynbee, kaleme aldığı bu kısa risalesinin sonuna doğru 1923'ten 1948'e doğru yeni Türkiye'nin siyasî bir meselesi olan kitlelerin çoğulcu demokrasi talebi hakkında bazı kanaatlerini de dile getirmektedir. Ona göre, cumhuriyetin tek parti ile özdeşleşmesinden kaçınmak için gerek Atatürk ve gerekse onun halefi İsmet İnönü bazı adımlar atmak istemişlerse de bazı toplumsal kabuller ve tepkilerin farklılığından dolayı bu süreç gecikmiştir. Bunun doğal sonucu olarak rejimin bekçisi konumundakiler bugün bile demokratlara şüphe ile bakmışlardır. Cumhuriyetin ilk yıllarında gerçekleştirilen hızlı reformlara karşın İnönü döneminde reformlarda bir tür gerilemenin olduğuna ve daha birçok sahada yapılması gereken düzenlemelerin gerekliliğine de dikkat çekmektedir.³⁸

1940'ların Türkiye'sinde demokrasi meselesini ayrıca değinen Toynbee, özellikle Demokrat Parti'nin Türk siyasetindeki varlığını önemsemektedir. Demokrat Parti'nin daha birçok sosyal ve ekonomik reformun yapılmadığı yeni Türkiye'de önemli planları olduğu övgüsünde bulunmaktadır. Demokratların iç politikadaki sorunlara yakın bir alaka göstermelerini Türk demokrasisi için umut verici bir gelişme olarak görmektedir. Toynbee, demokrasinin Türkiye'deki gelişimi

³⁶ BCA., 030.0.001.101.629.1., s. 5-6.; Cemal Refik, “Şehir İle Köy Arasındaki Uçurum”, Akşam, 20 Kasım 1948.

³⁷ BCA., 030.0.001.101.629.1., s. 7-8.; Cemal Refik, “Şehir İle Köy Arasındaki Uçurum”, Akşam, 20 Kasım 1948.

³⁸ BCA., 030.0.001.101.629.1., s. 9-10.

Tarihçi Arnold Toynbee'nin 1948 Türkiye Seyahati ve Yeni Türkiye Hakkındaki İzlenimleri/ İrşad Sami YUCA

hakkında şüpheli bir bakışla CHP'nin ileride DP'in iktidara gelişini kabullenmekte zorluk yaşayabileceğini düşünmektedir.³⁹ Toynbee, risalesini Türkiye'nin iç politik gelişmeler hakkında şunları dile getirerek bitirmektedir:

“Bu muhalefet partisinin teşekkülüne imkân verdikten sonra Halk Partisi bir gün seçmenlerin Demokrat Parti'yi iktidara geçirmesine de müsaade edecek midir? Bugün Türkiye'nin dâhilde karşılaştığı en nazik mesele budur. Benim bu hususta kehanet taslamam manasız olur. Mamefiş, şu kadarını olsun söylemek isterim ki, Türkiye'nin dâhili politikası hususunda ümit varım. Zira iç siyaset ve siyasî muarazalarında Türkler işaata kaçmamaktadırlar.”⁴⁰

SONUÇ

20. yüzyılın önemli bir filozofu olan İngiliz asıllı Arnold. J. Toynbee, tarih ve uygarlık konularında yaptığı çalışmalar ve getirdiği yeni yaklaşımlarla yaşadığı çağa damgasını vurmuş bir aydındır. Türkler üzerine yaptığı çalışmalar dikkat çekici niteliktedir. Cumhuriyet'in ilk yıllarından başlayarak farklı zamanlarda Anadolu'ya yaptığı seyahatlerle Türklerin siyasi ve sosyo-kültürel hallerini yakından analiz eden bir Batılı aydın olmuştur. Eserlerinde kullandığı üslup ve izlediği ilmi yöntemlerden dolayı cumhuriyetin ilk yıllarında bir Türk dostu olarak görülmüştür.

Toynbee, dönemin Türk siyasi ve sivil yetkililerinden gördüğü ayrıcalıktan dolayı, 1948 yılında devletin resmi davetlisi olarak Türkiye'ye gelmiştir. İngiliz aydınının Türkiye seyahati hem akademik çevrelerin hem de basının yakın ilgisini çekmiştir. Dört hafta süren ziyaretinde saha çalışmalarına ve birebir görüşmelere ağırlık vermiştir. Bu sayede Osmanlı'dan Cumhuriyet'e (1923-1948) yaşanan toplumsal değişimin boyutlarını anlamaya çalışmıştır. Seyahatinin neticesinde kaleme aldığı “*Bugünkü Türkiye Cumhuriyeti*” adlı kısa risalesinde, Atatürk'ün kısa vadede gerçekleştirdiği inkılapları yerinde gören bir tespiti söz konusudur.

Özellikle, harf inkılabıyla yeni rejimin İslamî köklerle olan ilişkilerini koparmak istemesini devrimci bir durum olarak nitelemektedir. Bir diğer inkılap olan ticari hayattaki değişimler ve bu alandaki teknolojik talebin Türk toplumunun çağdaş Batıya entegrasyonunda önündeki zor bir engeli aşması olarak görmüştür. Eski ile yeni hayatın bir arada yaşamasının Türk milli kültürünün olmazsa olmazı bir durum olarak yorumlamıştır. Kadın hürriyetinde yaşanan gelişmeleri takdirle karşılamıştır. Yalnız köy ve kent yaşamı arasındaki hayat standardı ve eğitim konularındaki uçuruma eleştiriler yöneltirken, var olan bu tezadın ortadan kaldırılması için kurgulanan Köy Enstitülerini son derece isabetli bir eğitim programı olarak görmüştür. Son olarak çoğulcu demokrasinin Türkiye'de kök bulmasını iç politik gelişmelerin gidişatından dolayı ümitli olduğunu dile getirmiştir.

³⁹ BCA., 030.0.001.101.629.1., s. 9-10.

⁴⁰ BCA., 030.0.001.101.629.1., s. 9-10.

Tarihçi Arnold Toynbee'nin 1948 Türkiye Seyahati ve Yeni Türkiye Hakkındaki İzlenimleri/ İrşad Sami YUCA

KAYNAKÇA

BCA., 030.0.001.101.629.1.

Akşam

Cumhuriyet

Ulus

ATAÖV, Türkkaya, "History and Prof. Toynbee: A Critique of Western Interpretation", Turkish Year Book, Vol: IX, 1968, ss. 40-63.

AYDIN, Mehmet, (Çev.) Hıristiyanlık ve Dünya Dinleri, Din Bilimleri yayınları, Konya, 2000.

BAĞLI, Kemal, "Prof. J. Toynbee Anlatıyor", Ulus, 7 Kasım 1948.

CANAN, İbrahim, Tarihçi Açısından Din, Kayıhan Yayınları İstanbul, 1978.

KABAKÇI, Enes, "Arnold J. Toynbee", DİA, Cilt: 4, ss. 273-274.

KARACA, Hülya, Türkiye: İmparatorluktan Cumhuriyete Geçiş Serüveni, Birey Yayınevi, İstanbul, 2003.

McNEILL, William H., Arnold J. Toynbee: A life, Oxford University Press, New York, 1989.

ORAĞLI, Kadri Mustafa, Türkiye'de ve Yunanistan'da Batı Meselesi. Medeniyetlerin Temas Noktasında Bir Çalışma, Yeditepe, İstanbul, 2007.

REFİK, Cemal, "Şehir İle Köy Arasındaki Uçurum", Akşam, 20 Kasım 1948.

ŞİMŞİR, Bilal N., Türk Yazı Devrimi, TTK Yayınları, Ankara, 1992.

TOYNBEE, Arnold J., Hatıralar: Tecrübelerim, (Çev.) Şaban Bıyıklı, Klasik Yayınları, İstanbul, 2005.

TOYNBEE, Arnold J., Tarih Bilinci, Cilt: II, (Çev.) Murat Belge, Bates Yayınları, İstanbul, 1978.

TOYNBEE, Arnold J., Tarih Üzerine İki Konferans, (Çev.) Özcan Başkan, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1962.

TOYNBEE, Arnold J., Türkiye: Bir Devletin Yeniden Doğuşu, Çev. Kasım Yargıcı, İstanbul 1971.

TOYNBEE, Arnold J., Uygarlıklar Yargılanıyor, (Çev.) Kasım Yargıcı-Ali Yaman, Örgü Yayınları, İstanbul, 2004.

TOYNBEE, Arnold J., The Western Question in Greece and Turkey: A Study in The Contact Of Civilizations, London, 1922.

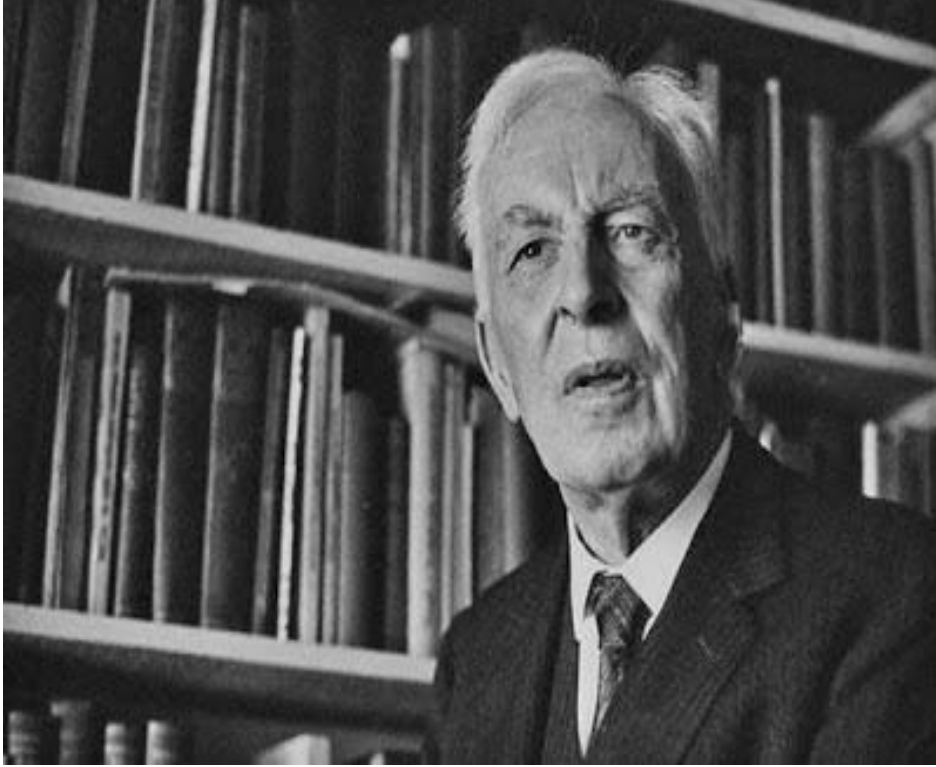
UYAN, Ufuk, Medeniyet Yargılanıyor, İstanbul 1980.

Tarihçi Arnold Toynbee'nin 1948 Türkiye Seyahati ve Yeni Türkiye Hakkındaki İzlenimleri/ İrşad Sami YUCA

YARGICI, Kasım–YALMAN, M. Ali, Türkiye ve Avrupa, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2002.

Zafer Dergisi, Ekim 1996, Sayı 138.

Ekler

Arnold J. TOYNBEE (1889-1975)

Türk dostu meşhur İngiliz tarihçisi Arnold Toynbee dün şehrimize geldi

Arnold Toynbee dün gece uçak meydanında

Londra Üniversitesinin Bizans ve modern Yunan medeniyetleri profesörü Arnold Toynbee eşi Mrs. Veronica Toynbee, ile birlikte dün akşam saat 18 de bir İsviçre uçağı ile, Cenevre'den şehrimize gelmiştir.

Meşhur İngiliz tarihçisi, Yeşilköyde, Türk üniversiteleri namına İstanbul milletvekili Dr. Adnan Adıvar, Başbakanlık adına Osman Okyar ve İngiliz Basın Ataşesi Muavini Mr. Redword, Mr. Benda, İngiliz Kültür Heyetinden Mr. Lake ile İngiliz kolonisi ileri gelenlerinden Mr. Middleton Edwards tarafından karşılanmıştır.

Prof. Toynbee, hava alanında kendisile görüşen bir arkadaşımıza şunları söylemiştir:

«— 20 küsur sene sonra Türkiye'ye tekrar gelmek heyecanı içindeyim. Memleketinizi ve Türk dostlarınızı tekrar görmek, onlarla eski hatıraları yaşamak benim için büyük bir zevk olacaktır. Türk hükümetinin davetlisi olarak geldiğim memleke-

— Arkası Sa. 3, Sü. 7 de —

Cumhuriyet
Yayın Tarihi : 25.11.1948
Sayfa : 2

Prof. Toynbee, memleketimizden ayrıldı

Bir müddettenberi memleketimizde bulunan meşhur İngiliz tarihçisi, büyük Türk dostu Prof. Arnold Toynbee, dün öğleden sonra saat 14 te bir İngiliz uçağı ile şehrimizden ayrılmıştır. Prof. Toynbee, Atınaya gidecek ve orada bir hafta kaldıktan sonra Londraya hareket edecektir.

Türkiyedeki ikameti sırasında Prof. Toynbee'ye refakat eden İstanbul Üniversitesi tefris heyetinden Osman Okyar, profesörün, Türkiyede -en iyi intibalarla ayrıldığını ve hazırlamakta olduğu «İnsanlık Tarihi» eserinde Anadolu tekkiklerine büyük yer ayırdığını söylemiştir.

Tarihçi Arnold Toynbee'nin 1948 Türkiye Seyahati ve Yeni Türkiye Hakkındaki İzlenimleri/ İrşad Sami YUCA

BAŞBAKANLIK
BASIN ve YAYIN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Büro Müdürlüğü
Sayı :

23.1.1949

7/11

Bugünkü Türk Cumhuriyeti

Yazan: Arnold Toynbee

Türkiyeye yaptığım dört haftalık seyahatten yeni dönmüş bulunuyorum. Kasım ayını ben ve karım Türkiye'de Türk Hükümetinin misafiri olarak geçirdik. Bu ziyaretimiz esnasında bize gösterilen büyük misafirperverlikten başka, istediğimiz yere gitmek ve istediğimiz kimselerle görüşmek imkânlarına da malikтік. Eski Başkent İstanbul ve yeni Başkent Ankara'yı ziyaretten maada, köy ve kasabalarda iki hafta geçirdik ve buralara ekseriya kara yolu ile gittik. Buralarda görüştüğümüz insanlar arasında her iki siyasî parti mümessilleri ve muhtelif içtimaî ve iktisadî mesleklere mensup kimseler vardı. Türkiyeyi 1921 denberi bilirim ve orada pekçok dostlarım vardır. Son ziyaretimi 1929 da, takriben 20 sene evvel, yapmış olmama rağmen Türkiye ile tekrar ünsiyet peyda etmekte güçlük çekmedim. Türkiyeye vardığımız zaman 1923 de kurulan Türkiye Cumhuriyetininin 25 inci yıldönümü kutlanmak üzere idi. Bir çeyrek asır içinde yeni rejim altında yeni bir nesil yetişmiş. 1923 de Türkiye kendisi için hayat memat meselesi olan 12 senelik devamlı bir harpten çıkmış bulunuyordu. Türk milleti hemen hemen mucizevî denilebilecek kurtuluşunun uzun müddet devam edebilmesi için işlerini düzeltmek zorunda olduğunu idrâk etmişti. Bu itibarla Kemal Atatürk'ün Önderliği altında ilk beş sene zarfında, yâni 1923 ten 1928 e kadar birtakım zecrî islahat getirmiştir ki, zaman müsaade edip de isticale lüzum olmasaydı bunların başarılması nesiller ve hattâ asırların işi olurdu.

Türkler yabancı ırklarla meskûn eski Osmanlı İmparator-

H.O.

Verilen cevaplarda : Daire ve Şube adının yazılması.

030	01			101	629	1
-----	----	--	--	-----	-----	---